

Sarpsborg
kommune

Plan for begynneropplæringen i språk, lesing og skriving i Sarpsborg kommune

Publisert i august 2026

Innhold

DEL 1: TEORETISK OG FAGLIG GRUNNLAG	5
1. FORMÅL OG FORANKRING	5
2. TEORETISK GRUNNLAG	6
2.1 OVERORDNET LÆRINGSSYN	6
2.2 KVALITET I UNDERVISNING – TEACHING THROUGH INTERACTIONS (TTI)	6
2.3 PRINSIPPER FOR GOD BEGYNNEROPPLÆRING I SPRÅK, LESING OG SKRIVING	6
EKSPLISITT OG SYSTEMATISK UNDERVISNING	6
TYDELIG PROGRESJON	7
SPRÅK SOM GRUNNLAG FOR LESING OG SKRIVING	7
LEK, AKTIV DELTAKELSE OG MENINGSFULLE LESE- OG SKRIVEAKTIVITETER	7
TIDLIG INNSATS OG OPPFØLGING	7
INKLUDERING OG TILPASSET OPPLÆRING	7
KVALITET I SAMSPILL	8
3. SAMMENHENG MELLOM BARNEHAGE OG SKOLE	8
3.1 GRENSEOBJEKTER	8
4. SPRÅK SOM GRUNNLAG FOR LESING OG SKRIVING	9
4.1 SPRÅKLIG BEVISSTHET	10
4.2 ORDFORRÅD OG BEGREPSFORSTÅELSE	10
4.3 HØYTLESING	11
4.4 ELEVER MED NORSK SOM ANDRESPRÅK	11
5. BOKSTAVKUNNSKAP	11
6. UTVIKLING AV LESEFERDIGHETER	12
7. SKRIVING	14
8. LEK OG LÆRING	15
8.1 LEK OG SPRÅKUTVIKLING	15
8.2 LEK OG LESING OG SKRIVING	16
8.3 RAMMELEK	16

9. SKOLEBIBLIOTEKET SOM LÆRINGSARENA	16
10. VURDERING, KARTLEGGING OG INTENSIV OPPLÆRING	17
10.1 VURDERING FOR LÆRING	17
10.2 KARTLEGGING SOM GRUNNLAG FOR TILPASNING	18
10.3 INTENSIV OPPLÆRING	18
10.4 TILTAKSKJEDEMODELLEN	19
11. FORELDRESAMARBEID	20
DEL 2: OPPLÆRINGENS MÅL OG INNHOLD	22
VÅR FELLES PEDAGOGISKE RETNING	22
SPRÅKFORSTÅELSE OG ORDFORRÅD	22
FØRINGER	22
BOKSTAVER, SPRÅKLYDER OG TIDLIG LESING	24
FØRINGER	24
SKRIVING	26
FØRINGER	26
RESSURSER OG VIDERE LESING	28
SPRÅK OG BEGREPER	28
LEKBASERT LÆRING	28
FLERSPRÅKLIGHET	29
SPRÅKLIG BEVISSTHET	29
BOKSTAVKUNNSKAP OG AVKODING	29
LESEFORSTÅELSE OG LESEGLEDE	30
BOKSTAVLÆRING OG SKRIVEUTVIKLING	30
OPPDAGENDE OG MENINGSFULL SKRIVING	30
TEKSTUTVIKLING	30
DIGITALE VERKTØY	30
BILDER	31

REFERANSER

31

DEL 1: Teoretisk og faglig grunnlag

Del 1 beskriver det teoretiske og faglige grunnlaget for planen. Kapitlene bygger på forskning om språk-, lese- og skriveutvikling, lek og undervisningskvalitet, og danner grunnlaget for prinsippene og forventningene som konkretiseres i del 2.

1. Formål og forankring

Sarpsborg kommune har over tid sett utfordringer knyttet til elevenes språk-, lese- og skriveferdigheter. Dette kommer til uttrykk både gjennom resultater på nasjonale prøver og kartleggingsprøver på de laveste trinnene. Samtidig er det variasjoner mellom skolene når det gjelder resultater og hvordan begynneropplæringen gjennomføres. Elevgruppen har også blitt mer sammensatt, blant annet gjennom en økning i andelen elever med flerspråklig bakgrunn. Dette stiller økte krav til en systematisk, målrettet og inkluderende begynneropplæring.

Begynneropplæringen legger grunnlaget for elevenes videre læring og deltakelse i skolen. Forskning viser at tidlig innsats og undervisning av høy kvalitet har stor betydning for utviklingen av språk-, lese- og skriveferdigheter. Kommunen har derfor utviklet denne planen for begynneropplæringen i språk, lesing og skriving.

Planen bygger på Kunnskapsløftet 2020 (LK20), opplæringsloven og forskning om språk-, lese- og skriveutvikling. Formålet er å sikre en helhetlig, forskningsbasert og systematisk praksis på tvers av skolene, og bidra til likeverdig opplæring for alle elever.

Planen skal:

- styrke elevenes språk-, lese- og skriveferdigheter
- bidra til en felles forståelse av hva som kjennetegner god begynneropplæring
- sikre tidlig, systematisk og målrettet innsats
- fremme inkluderende og tilpasset opplæring
- bidra til mer likeverdig praksis på tvers av kommunens skoler

Planen består av to deler. Del 1 beskriver det teoretiske og faglige grunnlaget for begynneropplæringen, mens del 2 konkretiserer dette gjennom mål for elevens utvikling, forventninger til lærerens praksis og eksempler på undervisning og lek.

Planen skal være et felles kvalitetsgrunnlag for begynneropplæringen i Sarpsborg kommune. Den skal brukes i planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisningen, og som grunnlag for profesjonsfaglige samtaler, observasjon og utviklingsarbeid på skolene. Skoleledelsen har ansvar for å gjøre planen kjent for ansatte som arbeider med begynneropplæringen og for å følge opp arbeidet gjennom dialog, refleksjon og utvikling i profesjonsfellesskapet.

2. Teoretisk grunnlag

2.1 Overordnet læringssyn

Planen bygger på Kunnskapsløftet 2020 (LK20) og opplæringsloven.

Språk forstås som grunnlaget for læring, tenkning og deltakelse. Gjennom språk utvikler elevene forståelse av verden, og de uttrykker egne tanker og erfaringer. Elevenes språklige forutsetninger har stor betydning for deres evne til å forstå tekst, tilegne seg ny kunnskap og delta aktivt i læringsfellesskapet (Grøver & Bråthen, 2021).

Læring skjer i samspill med andre. Elevenes utvikling påvirkes av kvaliteten på læringsmiljøet og samspillet med læreren. Dette innebærer at undervisning ikke bare handler om innhold, men også om hvordan læreren legger til rette for dialog, støtte og deltakelse.

2.2 Kvalitet i undervisning – Teaching Through Interactions (TTI)

Som overordnet rammeverk for undervisningskvalitet legges prinsippene i **Teaching Through Interactions (TTI)** til grunn. TTI legger vekt på kvaliteten i samspillet mellom lærer og elev og beskriver tre sentrale dimensjoner ved undervisningskvalitet: **emosjonell støtte, organisering og læringsstøtte** (Pianta, Hamre, & Allen, 2012).

Emosjonell støtte handler om trygge relasjoner og et inkluderende læringsmiljø der elevene opplever tilhørighet, anerkjennelse og mestring.

Organisering handler om tydelig klasseledelse, forutsigbare rutiner og god struktur som gir elevene gode rammer for læring.

Læringsstøtte handler om at læreren gjennom dialog, modellering, veiledning og faglige utfordringer støtter elevenes språk- og læringsutvikling.

TTI gir dermed en overordnet ramme for hvordan kvalitet i samspillet mellom lærer og elev kan komme til uttrykk i begynneropplæringen. I del 2 konkretiseres dette gjennom forventninger til lærerens praksis og tilrettelegging for elevenes læring.

2.3 Prinsipper for god begynneropplæring i språk, lesing og skriving

Språk-, lese- og skriveopplæringen skal være preget av høy kvalitet, systematikk og tydelig progresjon. Opplæringen skal bygge på kunnskap om hvordan barns språk-, lese- og skriveferdigheter utvikles, og legge til rette for at alle elever får et godt grunnlag for videre læring.

Eksplisitt og systematisk undervisning

Utvikling av fonologisk bevissthet, ordforråd, bokstavkunnskap, forståelse for det alfabetiske prinsippet, avkodingsferdigheter og rettskrivingskompetanse forutsetter målrettet, eksplisitt og systematisk undervisning. Undervisningen skal tilpasses elevenes behov og forutsetninger og være preget av tydelig progresjon.

Læreren skal modellere ferdigheter, strategier og arbeidsmåter gjennom forklaringer, demonstrasjoner og veiledning. Slik får elevene støtte til å utvikle forståelse, trygghet og gradvis større selvstendighet.

Tydelig progresjon

Språk-, lese- og skriveopplæringen skal bygge på en tydelig progresjon der nye ferdigheter utvikles med utgangspunkt i det elevene allerede kan. Opplæringen skal bevege seg fra muntlig språk og språklig bevissthet til arbeid med språklyder, bokstaver, ord, setninger og sammenhengende tekster.

Lesing og skriving skal utvikles i sammenheng. Det elevene lærer gjennom lesing, skal de også få anvende gjennom skriving, og omvendt. En tydelig progresjon gir elevene trygghet, mestring og gode forutsetninger for videre utvikling.

Språk som grunnlag for lesing og skriving

Muntlig språk danner grunnlaget for elevenes lese- og skriveutvikling. Arbeid med ordforråd, begreper, språkforståelse og språklig bevissthet skal derfor ha en sentral plass i begynneropplæringen. Elevenes språklige erfaringer og ressurser skal anerkjennes og brukes aktivt i opplæringen. For elever som lærer norsk som andrespråk, er systematisk arbeid med ordforråd, begreper og språkforståelse særlig viktig.

Elevene skal møte et rikt og variert språk gjennom samtaler, høytlesing, lek og utforskende aktiviteter. Læreren skal arbeide systematisk med språk og begreper i alle fag og støtte elevene i å ta i bruk nye ord og begreper i meningsfulle sammenhenger.

Høytlesing skal være en naturlig del av hver skoledag og bidra til språkutvikling, leseglede og felles refleksjon rundt tekster.

Lek, aktiv deltakelse og meningsfulle lese- og skriveaktiviteter

Læring skjer gjennom aktiv deltakelse, samspill, lek og utforskende aktiviteter.

Undervisningen skal legge til rette for at elevene får lese, skrive og samtale i meningsfulle sammenhenger.

Lesing og skriving skal brukes som redskaper for kommunikasjon, læring og deltakelse.

Elevene skal få anvende lese- og skriveferdigheter i autentiske situasjoner og erfare hvordan formål og mottaker påvirker lesing og skriving.

Lek er en viktig læringsarena i begynneropplæringen. Rollelek, rammelek og andre lekpregede aktiviteter skal brukes for å støtte utviklingen av språk, lesing og skriving.

Tidlig innsats og oppfølging

Elevenes språk-, lese- og skriveutvikling skal følges tett fra skolestart. Læreren skal tidlig identifisere elever som trenger ekstra støtte, og iverksette tiltak som fremmer videre utvikling.

Kartlegging, observasjon og vurdering skal løpende brukes til å justere undervisningen og identifisere behov for støtte. Tidlig og målrettet oppfølging kan forebygge at utfordringer innen språk, lesing og skriving utvikler seg til mer omfattende vansker.

Inkludering og tilpasset opplæring

Alle elever skal oppleve tilhørighet, mestring og møte høye, realistiske forventninger til sin læring og utvikling i språk-, lese- og skriveopplæringen. Undervisningen skal ta utgangspunkt i elevenes ulike erfaringer, forutsetninger og språklige ressurser, og gi alle elever mulighet til å delta og utvikle seg.

Læreren skal følge elevenes utvikling tett og tilpasse undervisningen slik at alle elever møter utfordringer og får støtte til videre læring.

Kvalitet i samspill

God begynneropplæring bygger på undervisning preget av emosjonell støtte, god organisering og læringsstøtte. Elevene skal møte trygge relasjoner, tydelige strukturer og undervisning som stimulerer til aktiv deltakelse og læring.

Læreren skal støtte elevenes utvikling gjennom dialog, modellering, veiledning og tilbakemeldinger som fremmer mestring, refleksjon og videre læring.

Disse prinsippene danner grunnlaget for arbeidet med språk, lesing og skriving i begynneropplæringen.

I Sarpsborg kommune skal prinsippene komme til uttrykk gjennom:

- modellering, eksplisitt og systematisk undervisning
- systematisk arbeid med språk, lesing og skriving
- daglig høytlesing og arbeid med begreper
- bruk av lek og utforskende aktiviteter
- visuell og konkret støtte
- observasjon, kartlegging og tilpasning av opplæringen

I del 2 konkretiseres prinsippene gjennom mål for elevens utvikling, forventninger til lærerens praksis og eksempler på undervisning og lek.

3. Sammenheng mellom barnehage og skole

Rammeplanen for barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017) slår fast at alle barn skal møte et rikt og inkluderende språkmiljø som fremmer kommunikasjon, språkforståelse, begrepsutvikling og interesse for lesing og skriftspråk. Gjennom lek, samspill og språkstimulerende aktiviteter utvikler barna språk som grunnlag for læring og deltakelse.

Sarpsborg kommune har utviklet en språkveileder for barnehagene, forankret i rammeplanen, kvalitetsløftet Sammen om og CLASS. Veilederen beskriver et systematisk og kunnskapsbasert språkarbeid der samtaler, lek, høytlesing og språkstimulerende aktiviteter står sentralt. Flerspråklighet ses som en ressurs, og barn med behov for ekstra språkstøtte skal identifiseres og følges opp tidlig gjennom observasjon, kartlegging og tiltak.

Arbeidet støttes blant annet gjennom samarbeid med RBUP og bruk av Språkstøtte – Trygg før 3.

Samlet skal dette arbeidet bidra til at barna møter skolen med et godt grunnlag for videre utvikling av språk, lesing og skriving. Når barnehage og skole bygger videre på felles erfaringer, arbeidsmåter og språk, styrkes kontinuiteten i opplæringen og elevenes forutsetninger for videre læring.

3.1 Grenseobjekter

Begrepet grenseobjekter viser til gjenstander, aktiviteter eller erfaringer som har en felles betydning på tvers av ulike arenaer, som barnehage og skole. Grenseobjekter kan bidra til

kontinuitet i overgangen ved å skape gjenkjennelse og trygghet for barnet. Eksempler kan være bøker, sanger, leker, arbeidsmåter eller overgangsaktiviteter som barnet kjenner igjen fra barnehagen. Når slike elementer også tas i bruk i skolen, kan de gjøre overgangen mindre krevende og støtte barnets opplevelse av sammenheng mellom de to læringsarenaene (Akkerman & Bakker, 2011).

For å støtte overgangen mellom barnehage, SFO og skole har Sarpsborg kommune valgt ut felles grenseobjekter som skal brukes på tvers av arenaene:

- **God morgen alle sammen** (sang)
- **Bukkene Bruse begynner på skolen** (bok)
- **Geitekillingen som kunne telle til ti** (bok)
- **Villkatten** (spill)
- **Rødt/grønt lys** (regellek)

4. Språk som grunnlag for lesing og skriving

En sentral forutsetning for elevenes utvikling av både lesing og skriving er et godt utviklet muntlig språk. Språkopplæringen i begynneropplæringen er derfor et grunnleggende fundament for elevenes videre læring, kommunikasjon og deltakelse i skolen.

Elevene starter på skolen med ulike språklige forutsetninger, og forskning viser at forskjeller i språkkompetanse tidlig i skoleløpet har stor betydning for senere utvikling av både leseforståelse og skrivekompetanse (Grøver & Bråthen, 2021). En sentral oppgave for skolen er derfor å legge til rette for at alle elever utvikler et rikt og funksjonelt språk. Dette innebærer både utvikling av et hverdagsspråk som gjør det mulig å delta i sosiale sammenhenger, og et mer faglig språk som gir tilgang til læring i skolens ulike fag.

Muntlig språk danner grunnlaget for både lesing og skriving. Elevenes ordforråd, begrepsforståelse og erfaringer med språk påvirker både deres evne til å forstå tekster og deres evne til å uttrykke kunnskap, tanker og erfaringer gjennom skrift.

Språkarbeidet i skolen kan forstås gjennom tre grunnleggende dimensjoner som utvikles i samspill med hverandre:

- **Språkets form** omfatter språkets struktur, som lyder, stavelser, ord og grammatikk.
- **Språkets innhold** handler om ordforråd, begreper og elevenes evne til å knytte språk til erfaringer og kunnskap.
- **Språkets bruk** handler om hvordan språket anvendes i ulike situasjoner, og hvordan det tilpasses mottaker, formål og kontekst.

I skolen må lærerne arbeide bevisst med alle språkets dimensjoner. Det innebærer at elevene får eksplisitt undervisning om språkets form, innhold og bruk, samtidig som de får delta i rike språklige fellesskap der de kan bruke språket aktivt. Dette er viktig fordi språk utvikles gjennom samspill med andre mennesker. Elevene trenger derfor både systematisk undervisning og mange muligheter til å lytte, samtale, utforske og bruke språk i ulike sammenhenger.

Språk utvikles i samhandling med andre, og språkarbeidet må preges av høy kvalitet i samspillet mellom lærer og elev. Læreren gir tydelig læringsstøtte gjennom modellering,

begrepsundervisning og utvidelse av elevenes uttrykk. Gjennom spørsmål, samtaler og veiledning støttes elevene i å utvikle et stadig mer presist og nyansert språk. Emosjonell støtte bidrar til at elevene opplever trygghet, deltakelse og tilhørighet, og tør å bruke språket aktivt i læringssituasjoner. God organisering sikrer at alle elever får delta aktivt i samtaler, språklige aktiviteter og læringsfellesskap gjennom hele skoledagen.

På denne måten utvikles elevenes språk gjennom et samspill mellom eksplisitt undervisning, aktiv deltakelse og støttende relasjoner. Dette danner grunnlaget for elevenes videre utvikling av lese- og skriveferdigheter.

4.1 Språklig bevissthet

Språklig bevissthet er en sentral forutsetning for utvikling av lese- og skriveferdigheter. Dette innebærer at elevene blir oppmerksomme på språkets form og struktur og kan reflektere over hvordan språk er bygget opp.

En særlig viktig del av den språklige bevisstheten er fonologisk bevissthet, som handler om evnen til å identifisere og manipulere språkets lyder. Dette inkluderer å kunne rime, dele ord i stavelser og identifisere språklyder i ord. Fonologisk bevissthet har en sterk sammenheng med utvikling av avkodingsferdigheter og forståelse av det alfabetiske prinsippet (Melby-Lervåg, Lyster, & Hulme, 2012).

Arbeidet med fonologisk bevissthet omfatter både analyse og syntese av språklyder. Analyse innebærer å identifisere, skille ut og manipulere språklyder i ord. Dette kan for eksempel være å gjenkjenne rim og språklyder, lytte ut første eller siste lyd i et ord eller bytte ut og fjerne språklyder for å danne nye ord. Syntese innebærer å trekke enkeltlyder sammen til ord, for eksempel at /s/-/o/-/l/ blir til *sol*. Begge prosessene er viktige for utviklingen av bokstavkunnskap, avkodning, lesing og skriving.

Tidlig og systematisk arbeid med språklig bevissthet kan bidra til å forebygge lese- og skrivevansker (Godøy & Monsrud, 2011; Sæverud, Forseth, Ottem, & Fanny Platou, 2011). Dette gjelder særlig for elever som har begrenset erfaring med norsk språk eller som lærer norsk som andrespråk. Disse elevene kan ha behov for støtte i å skille mellom språklyder og koble dem til bokstaver.

4.2 Ordforråd og begrepsforståelse

Ordforråd og begrepsforståelse har stor betydning for elevenes leseutvikling og faglige læring. Elever som kjenner og forstår mange ord og begreper, har bedre forutsetninger for å forstå tekst, trekke slutninger og tilegne seg ny kunnskap (Grøver & Bråthen, 2021)

Dyp begrepsforståelse utvikles gjennom gjentatte møter med ord i ulike sammenhenger og gjennom aktiv bruk i samtale, utforsking og refleksjon. Dette gjelder også for skriveutviklingen, der et rikt ordforråd gir elevene bedre forutsetninger for å uttrykke tanker og kunnskap presist. Det er viktig at undervisningen om begreper omfatter repetisjon og variasjon, der ord presenteres i ulike kontekster og knyttes til elevenes erfaringer (Sæverud, Forseth, Ottem, & Fanny Platou, 2011).

4.3 Høytlesing

Høytlesing gir elevene tilgang til et rikere ordforråd, mer komplekse setningsstrukturer og et bredere spekter av tekster enn de selv kan lese. Høytlesing kombinert med samtale om tekst bidrar til utvikling av ordforråd, språkforståelse og muntlige ferdigheter (Grøver & Bråthen, 2021).

Når læreren modellerer hvordan man tolker tekst, aktiverer forkunnskaper, trekker slutninger og reflekterer over innhold, får elevene erfaring med hvordan lesere skaper mening. Høytlesing er derfor både en kilde til leseglede og en del av det systematiske språkarbeidet.

4.4 Elever med norsk som andrespråk

Elever som lærer norsk som andrespråk, kan ha språklige ressurser fordelt på flere språk. Ordforråd og begreper på norsk må derfor utvikles gjennom systematisk og eksplisitt undervisning, tydelige forklaringer og mange muligheter for aktiv språkbruk. Elevenes samlede språklige ressurser bør anerkjennes og brukes aktivt i opplæringen (Heller, Monsrud, Karlsen, Klem, & Hjetland, 2026).

5. Bokstavkunnskap

Bokstavkunnskap representerer overgangen fra muntlig språk til skriftspråk og er en grunnleggende forutsetning for videre lese- og skriveutvikling. Kompetansen bygger på elevenes fonologiske bevissthet og innebærer at de utvikler sikre koblinger mellom språklyder og bokstaver. Gjennom dette utvikler elevene forståelse for det alfabetiske prinsippet.

Sikker kunnskap om bokstav-lyd-forbindelser er en av de viktigste forutsetningene for videre lese- og skriveutvikling (Melby-Lervåg, Lyster, & Hulme, 2012). Elever som utvikler presise og automatiserte forbindelser mellom bokstaver og språklyder, har bedre forutsetninger for å utvikle sikker avkoding.

Bokstavprogresjon

En relativt rask bokstavprogresjon gir elevene tilgang til skriftspråket, større mulighet til å øve og repetere og bedre forutsetninger for tilpasset opplæring, både for de elevene som strever og for elevene som er godt i gang med lesing og skriving (Sunde, Furnes, & Lundetræ, 2020).

Bokstavkunnskap utvikles best når bokstavene brukes aktivt i lesing, skriving og utforskning av språk. En rask og systematisk bokstavprogresjon står derfor ikke i motsetning til lekende og utforskende arbeidsformer, men gir elevene bedre muligheter til å delta i autentiske lese- og skriveaktiviteter.

Arbeid med bokstavforming og funksjonell håndskrift er en viktig del av bokstavinnlæringen. Gjennom arbeid med bokstavenes form, navn og lyd utvikler elevene en helhetlig forståelse av skriftspråket. Tidlig arbeid med blyantgrep og skrivebevegelser er viktig for utviklingen av funksjonell håndskrift. Det første skoleåret gir derfor et særlig viktig grunnlag for videre skriveutvikling (Nyland & Turøy, 2024).

Elevene møter skolen med ulike erfaringer med skriftspråket. Systematisk observasjon og kartlegging er derfor nødvendig for å kunne tilpasse undervisningen, identifisere behov for tidlig innsats og sikre at alle elever får utfordringer og støtte på sitt nivå.

Dette innebærer i praksis

Utvikling av bokstavkunnskap forutsetter at elevene møter tydelig og systematisk undervisning der sammenhengen mellom språklyder og bokstaver gjøres eksplisitt. Læreren støtter elevenes læring gjennom modellering, veiledning og rike muligheter til å utforske bokstaver i lesing, skriving og lek. Undervisningen må være godt organisert og gi rom for aktiv deltakelse, mestring og tilpasning til elevenes ulike forutsetninger. Slik legges grunnlaget for videre utvikling av avkoding, lesing og skriving.

6. Utvikling av leseferdigheter

Utvikling av leseferdigheter er en grunnleggende forutsetning for læring, deltakelse og utvikling i alle fag. Lesing kan forstås som et samspill mellom to hovedkomponenter: avkoding og språkforståelse (Gough & Tunmer, 1986). Avkoding handler om å gjenkjenne ord raskt og presist, mens språkforståelse handler om å forstå innholdet i det som leses. Begge komponentene er nødvendige for leseforståelse og må utvikles parallelt.

Avkoding

Avkoding bygger på fonologisk bevissthet, bokstavkunnskap og forståelse av det alfabetiske prinsippet. I den første leseopplæringen lærer elevene å koble språklyder og bokstaver og trekke lyder sammen til ord. Etter hvert som elevene møter ord gjentatte ganger gjennom lesing og skriving, utvikler de mer automatisert ordgjenkjenning (Ehri, 2014).

Fonologiske ferdigheter og sikre koblinger mellom språklyder og bokstaver er sentrale for utviklingen av ordlesing (Melby-Lervåg, Lyster, & Hulme, 2012).

Språkforståelse

Språkforståelse omfatter blant annet ordforråd, begrepsforståelse, grammatikk, bakgrunnskunnskap og evnen til å trekke slutninger. Leseforståelse utvikles derfor i tett sammenheng med elevenes muntlige språk og erfaringer.

For elever med norsk som andrespråk er systematisk arbeid med ordforråd, begreper og bakgrunnskunnskap særlig viktig. Disse elevene kan utvikle gode avkodingsferdigheter før språkforståelsen på norsk er fullt utviklet (Heller et al., 2026).

Leseflyt og leseforståelse

Leseflyt er et viktig bindeledd mellom avkoding og leseforståelse. Når avkodingen blir mer automatisert, kan elevene rette oppmerksomheten mot tekstens innhold. Utvikling av leseflyt er derfor en viktig del av veien mot selvstendig lesing og god leseforståelse (Duke, Ward, & Pearson, 2021).

Arbeidet med leseforståelse må starte fra første skoleår. Gjennom høytlesing, samtaler om tekst og egen lesing utvikler elevene ordforråd, bakgrunnskunnskap og strategier som støtter forståelsen av tekst. Når læreren modellerer hvordan lesere aktiverer forkunnskaper, stiller spørsmål, trekker slutninger og reflekterer over innhold, får elevene støtte til å utvikle egen leseforståelse (Duke, Ward, & Pearson, 2021; Snow & O'Connor, 2016).

Motivasjon og leseglede

Motivasjon og leseglede har betydning for leseutviklingen. Elever som opplever lesing som interessant, relevant og meningsfull, får flere erfaringer med språk, tekster og lesing og utvikler dermed bedre forutsetninger for videre leseutvikling (Guthrie & Wigfield, 2000).

Leseutvikling over tid

Leseutviklingen kjennetegnes av en gradvis overgang fra arbeid med språklyder og bokstavkunnskap til mer automatisert ordgjenkjenning og leseforståelse. Etter hvert som avkodningen blir sikrere og mer automatisert, kan elevene bruke mer oppmerksomhet på tekstens innhold. Utviklingen skjer ikke nødvendigvis lineært, og elever kan ha behov for ulik støtte underveis i leseutviklingen (Godøy & Monsrud, 2011).

Figuren illustrerer hvordan leseutviklingen gradvis går fra begynnende fonologisk bevissthet og bokstavkunnskap til automatisert ordgjenkjenning og mer avansert leseforståelse. Modellen synliggjør også hvordan elever som ikke får etablert sentrale grunnferdigheter tidlig, kan få utfordringer senere i leseutviklingen.

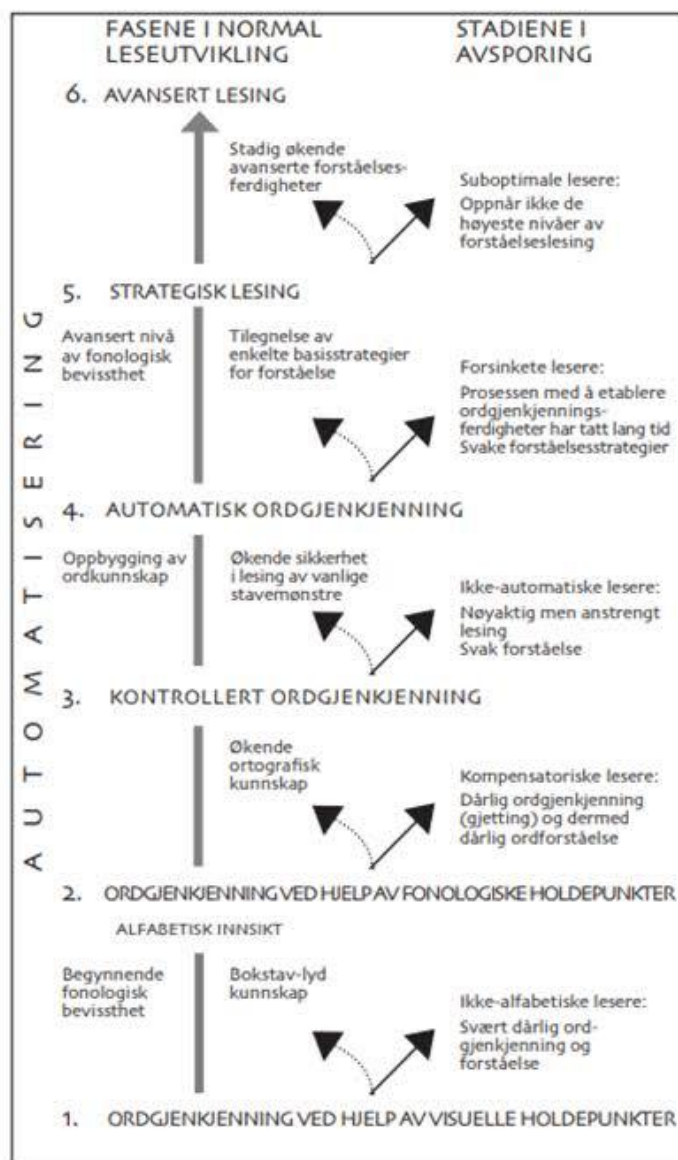
En helhetlig og balansert leseopplæring

Historisk har leseopplæringen vært preget av ulike tilnærminger. Analytiske tilnærminger tar utgangspunkt i meningsfulle tekster, ord og kommunikasjon, mens syntetiske tilnærminger tar utgangspunkt i språklyder, bokstaver og avkodning.

Forskning viser at utvikling av gode leseferdigheter forutsetter både sikker avkodning og god språkforståelse. En helhetlig og balansert leseopplæring må derfor kombinere arbeid med språk, mening og forståelse med systematisk og eksplisitt undervisning i språklyder, bokstaver og avkodning.

Dette innebærer i praksis

Leseopplæringen må være systematisk, eksplisitt og meningsfull. Den må kombinere arbeid med språkforståelse, leseforståelse og leseglede med systematisk undervisning i språklyder,

Leseutviklingsmodell etter Spear-Swerling & Sternberg, 1998, oversatt av Oddhild Godøy ved Bredtvet kompetansesenter

bokstaver, avkoding og leseflyt. Gjennom modellering, veiledning, høytlesing og samtaler om tekst støttes elevene i å utvikle seg til selvstendige, motiverte og reflekterte lesere.

7. Skrivning

Skriving er en grunnleggende ferdighet og et sentralt redskap for læring, tenkning og kommunikasjon. Gjennom skrivning utvikler elevene språk, bearbeider kunnskap og uttrykker egne tanker, erfaringer og ideer. Lesing og skrivning utvikles i et gjensidig samspill, og erfaringer med lesing støtter skriveutviklingen på samme måte som skrivning støtter leseutviklingen (Fitzgerald & Shanahan, 2000).

Skriveutvikling

Skriveutvikling kan forstås som et samspill mellom flere gjensidig avhengige komponenter. I begynneropplæringen er transkripsjon, tekstskaping og motivasjon særlig sentrale (Kim & Schatschneider, 2017).

Transkripsjon omfatter blant annet bokstavforming, håndskrift og staving. Etter hvert som disse ferdighetene automatiseres, frigjøres kapasitet til å planlegge, formulere og videreutvikle tekster.

Tekstskaping handler om å utvikle, organisere og uttrykke ideer gjennom tekst. Elevene må få erfaringer med å samtale, lese, utforske og skrive ulike typer tekster, slik at de gradvis utvikler forståelse for hvordan tekster skaper mening og kommuniserer med andre.

Motivasjon er viktig for skriveutviklingen. Elever utvikler skrivekompetanse når de opplever at skrivning har et formål, og når de får bruke skrivning til å kommunisere, lære og uttrykke seg.

Oppdagende skrivning og systematisk undervisning

Arbeidet med skrivning må starte fra første skoledag. Gjennom oppdagende skrivning får elevene utforske skriftspråket, prøve ut egne hypoteser om skrivning og erfare hvordan språk kan uttrykkes gjennom skrift. Læreren støtter denne utforskingen gjennom veiledning og eksplisitt undervisning, slik at elevene gradvis utvikler mer konvensjonelle skriveferdigheter (Korsgaard, Vitger, & Hannibal, 2011).

Skriveopplæringen må kombinere utforsking og meningsskaping med systematisk undervisning i bokstavforming, håndskrift, staving og tekstskaping. Elevene skal få erfaringer med både håndskrevne og digitale tekster. De bør få være språkforskere som utforsker skriftspråket, øveskrivere som utvikler ferdigheter gjennom systematisk trening, og forfattere som skriver tekster for å kommunisere med andre. En slik helhetlig tilnærming bidrar til å utvikle både mestring, engasjement og skrivekompetanse (Kim & Schatschneider, 2017).

Skriving som kommunikasjon og læring

Skriving utvikles gjennom bruk. Elevene må derfor få skrive i meningsfulle sammenhenger og for ulike formål og mottakere. De skal få erfare at skrivning brukes til å fortelle, beskrive, utforske, dokumentere og kommunisere.

Gjennom samtaler om tekst, modelltekster, fellesskriving, veiledet skrivning og målrettede tilbakemeldinger får elevene støtte til å utvikle tekstkompetanse og forståelse for hvordan tekster bygges opp.

Dette innebærer i praksis

Skriveopplæringen skal være systematisk, eksplisitt og meningsfull. Den skal kombinere arbeid med bokstavforming, håndskrift, staving og tekstskaping med muligheter for utforsking, kommunikasjon og kreativ bruk av skriftspråket. Gjennom modellering, veiledning, fellesskriving, oppdagende skriving og målrettede tilbakemeldinger støttes elevene i å utvikle seg til selvstendige skrivere som bruker skriving til læring, refleksjon og kommunikasjon.

8. Lek og læring

Lek har en sentral plass i begynneropplæringen og representerer en viktig bro mellom barnehagens og skolens læringskultur. Gjennom lek utforsker elevene verden, utvikler relasjoner og skaper mening sammen med andre. Lek bidrar til motivasjon, engasjement og aktiv deltakelse, og gir elevene mulighet til å utvikle både sosiale, emosjonelle og faglige ferdigheter (Parker, Thomsen, & Berry, 2022; Størksen, et al., 2024).

I begynneropplæringen skal lek ikke forstås som en motsetning til læring, men som en viktig læringsarena. Forskning viser at barn får et godt grunnlag for læring og utvikling når lek kombineres med bevisst pedagogisk støtte. Særlig veiledet lek, der læreren støtter og videreutvikler elevenes lek innenfor lekens premisser, har vist positive effekter på språk, selvregulering og læring (Parker, Thomsen, & Berry, 2022; Størksen, et al., 2024).

Lek kan inngå på ulike måter i undervisningen:

- frilek
- veiledet lek
- rammelek
- strukturert lek
- lekpregede læringsaktiviteter

De ulike lekformene har ulike funksjoner og bør ses som komplementære deler av begynneropplæringen (Størksen, et al., 2024).

Lek gir gode muligheter for læring når læreren legger til rette for trygge relasjoner, inkluderende fellesskap og aktiv deltakelse. Gjennom bevisst organisering av lekemiljøer og lekaktiviteter kan alle elever få mulighet til å delta, utforske og oppleve mestring. Læreren kan samtidig støtte elevenes utvikling gjennom språkstimulering, modellering, spørsmål, veiledning og tilpassede utfordringer innenfor lekens rammer.

8.1 Lek og språkutvikling

Språk utvikles gjennom aktiv bruk i samspill med andre. I lek må elevene forhandle om roller, forklare ideer, løse problemer og skape felles forståelse. Dette gir rike muligheter for utvikling av ordforråd, begrepsforståelse og muntlige ferdigheter (Parker, Thomsen, & Berry, 2022; Størksen, et al., 2024).

Lek kan være særlig viktig for elever som trenger støtte i sin språkutvikling og for elever med norsk som andrespråk. Gjennom lek får elevene anledning til å møte, forstå og bruke språk i meningsfulle sammenhenger. Læreren kan støtte denne utviklingen ved å delta i leken,

introdusere nye ord og begreper, modellere språk og utvide elevenes språklige uttrykk (Størksen, et al., 2024).

8.2 Lek og lesing og skriving

Lek kan være en viktig arena for utvikling av skriftspråklig kompetanse. Når elever leker butikk, bibliotek, restaurant, sykehus eller reisebyrå, oppstår naturlige behov for å lese og skrive. De kan lage skilt, skrive handlelister, lese menyer, fylle ut skjemaer eller skrive beskjeder. Gjennom slike aktiviteter får elevene erfaring med hvordan skriftspråket brukes til kommunikasjon og meningsskaping (Størksen, et al., 2024).

Lek kan støtte utviklingen av lese- og skriveferdigheter ved at elevene får utforske sammenhengen mellom muntlig språk, lesing og skriving i meningsfulle situasjoner. Gjennom lek får elevene anledning til å bruke skriftspråket funksjonelt og erfare hvordan lesing og skriving inngår som naturlige redskaper i hverdagslige og faglige sammenhenger (Parker, Thomsen, & Berry, 2022; Størksen, et al., 2024).

8.3 Rammelek

Rammelek er en strukturert og lærerstøttet form for lek der elevene inviteres inn i en felles fortelling eller kontekst. Læreren etablerer rammene for leken og tilfører materiell, problemstillinger og språklige utfordringer som støtter læring.

Eksempler på rammelek kan være butikk, bibliotek, restaurant, sykehus, romstasjon eller detektivkontor. Gjennom slike lekemiljøer får elevene anledning til å bruke språk, lesing og skriving med et tydelig formål. Rammeleker gir samtidig muligheter for differensiering ved at elevene kan delta på ulike nivåer ut fra egne forutsetninger og erfaringer.

Rammelek kan også fungere som et grenseobjekt mellom barnehage og skole ved at elevene møter kjente arbeidsformer samtidig som de introduseres for skolens faglige innhold (Akkerman & Bakker, 2011; Størksen, et al., 2024).

9. Skolebiblioteket som læringsarena

Et godt skolebibliotek er en viktig del av skolens arbeid med språk, lesing og skriving. Gjennom tilgang til et bredt utvalg av bøker og andre tekster får elevene mulighet til å utvikle språk, kunnskap, lesekompetanse og leseglede. Skolebiblioteket skal være en tilgjengelig og inkluderende læringsarena som støtter alle elevers læring og deltakelse.

Tilgang til litteratur er en viktig forutsetning for utvikling av lesemotivasjon og leseengasjement. Elever som leser mye, får flere erfaringer med språk, ordforråd og tekster, noe som bidrar til videre utvikling av både leseforståelse og skrivekompetanse.

I begynneropplæringen skal skolebiblioteket brukes aktivt som en del av undervisningen. Elevene skal få erfaring med å:

- utforske bøker og tekster
- velge litteratur ut fra egne interesser
- samtale om tekster og litterære opplevelser
- bli kjent med ulike sjangre

- låne bøker til bruk hjemme og på skolen

Skolebiblioteket skal inneholde både skjønnlitteratur, fagtekster og flerspråklig litteratur. Tekstutvalget skal speile elevenes interesser, erfaringer, språk og kulturelle bakgrunn.

Læreren har en viktig rolle i å formidle litteratur og støtte elevene i å finne tekster som gir mestring og leseglede. Samarbeid mellom lærere og skolebibliotek bidrar til at elevene møter tekster som støtter språk-, lese- og skriveutviklingen gjennom hele skoleløpet.

Skolebiblioteket kan også være en viktig ressurs i samarbeidet mellom skole og hjem. Gjennom utlån av bøker og litteraturformidling kan biblioteket bidra til å styrke elevenes tilgang til lesestoff og legge til rette for gode leseopplevelser hjemme.

10. Vurdering, kartlegging og intensiv opplæring

Utvikling av språk-, lese- og skriveferdigheter forutsetter at undervisningen kontinuerlig tilpasses elevenes behov og utvikling. Vurdering, observasjon, kartlegging og intensiv opplæring er derfor sentrale virkemidler i begynneropplæringen. Formålet er ikke først og fremst å registrere elevenes ferdigheter, men å bruke informasjon om elevens utvikling til å støtte læring, tilpasse undervisningen og sikre tidlig innsats.

Tidlig identifisering av utfordringer og rask oppfølging har stor betydning for elevenes videre læring og utvikling, særlig når det gjelder språk, lesing og skriving. Vurdering, kartlegging og intensiv opplæring må derfor ses som deler av en helhetlig praksis som støtter elevenes utvikling og bidrar til at alle elever får et best mulig læringsutbytte.

Dette forutsetter en systematisk tilnærming der informasjon om elevenes utvikling brukes aktivt, og der tiltak settes inn tidlig og følges opp over tid. På denne måten blir vurdering og oppfølging en integrert del av undervisningen og et sentralt virkemiddel for å realisere målene i begynneropplæringen.

10.1 Vurdering for læring

Vurdering for læring har som formål å støtte og fremme elevenes læring. Dette innebærer en kontinuerlig prosess der læreren observerer, tolker og følger opp elevenes utvikling i språk, lesing og skriving.

Vurdering skjer både gjennom planlagte aktiviteter og gjennom lærerens daglige observasjoner av elevenes språkbruk, lesing, skriving, deltakelse og samhandling. Gjennom systematisk observasjon får læreren innsikt i elevenes forståelse, strategier og utvikling, og denne innsikten danner grunnlag for videre tilpasning av undervisningen.

I et TTI-perspektiv er vurdering for læring nært knyttet til læringsstøtte og bygger på et tett samspill mellom lærer og elev. Læreren gir respons, stiller spørsmål, gir tilbakemeldinger og veiledning som støtter videre utvikling og justerer undervisningen i tråd med elevenes behov.

Vurdering for læring skal bidra til at elevene:

- forstår hva de skal lære
- får støtte til å utvikle hensiktsmessige strategier
- opplever mestring og progresjon

- blir aktive deltakere i egen læring

10.2 Kartlegging som grunnlag for tilpasning

Kartlegging er et viktig redskap for å få innsikt i elevenes ferdigheter og utvikling. I begynneropplæringen handler kartlegging både om å identifisere elever som trenger ekstra støtte, og om å samle informasjon som kan brukes til å utvikle og tilpasse undervisningen.

Kartlegging må ses som en del av en dynamisk og kontinuerlig prosess, snarere enn som enkeltstående målinger. Resultater må tolkes i lys av lærerens observasjoner og kjennskap til eleven, og brukes aktivt i planlegging og gjennomføring av undervisningen.

Kartlegging i begynneropplæringen bør særlig gi informasjon om elevens:

- språkforståelse og ordforråd
- språklige bevissthet og bokstavkunnskap
- leseutvikling og leseforståelse
- skriveutvikling

Disse områdene har stor betydning for elevens videre utvikling i språk, lesing og skriving, slik det er beskrevet i de foregående kapitlene.

For elever med et annet morsmål enn norsk eller samisk må kartleggingen også gi grunnlag for å vurdere behov for særskilt språkopplæring. Elever som ikke har tilstrekkelige norskkunnskaper til å følge den ordinære opplæringen, har rett til særskilt språkopplæring etter opplæringsloven.¹ Se [Sarpsborg kommunes rutiner for særskilt språkopplæring](#) i kommunens kvalitetssystem.

Kartleggingsresultater må brukes aktivt til å tilpasse undervisningen og gi elevene målrettet støtte. Verdien av kartlegging ligger ikke i selve målingen, men i hvordan informasjonen brukes til å fremme videre læring og utvikling.

10.3 Intensiv opplæring

Elever på 1. til 4. trinn som viser tegn til å bli hengende etter i språkutvikling, lesing eller skriving skal få rask og målrettet oppfølging.² Intensiv opplæring er en sentral del av dette arbeidet.

Forskning viser at kortvarige, systematiske og målrettede tiltak kan ha stor effekt, særlig når de settes inn tidlig i opplæringsløpet. Intensiv opplæring kan bidra til å forhindre at små utfordringer utvikler seg til mer omfattende vansker.

Intensiv opplæring må bygge på kunnskap om elevenes ferdigheter og behov og være tett knyttet til den ordinære undervisningen. Arbeidet med språk, bokstavkunnskap, lesing og skriving videreføres i en mer målrettet form, med tydelige mål, systematisk oppfølging og løpende vurdering.

¹ Jf. [opplæringslova § 3-6](#) - Lovdata

² Jf. [opplæringslova § 11-3](#) - Lovdata

God intensiv opplæring kjennetegnes ved at den er:

- tidlig og forebyggende
- målrettet mot avgrensede ferdigheter
- eksplisitt og systematisk
- hyppig og regelmessig
- tett fulgt opp gjennom observasjon og vurdering
- koordinert med den ordinære undervisningen

Målet med intensiv opplæring er at elevene skal utvikle ferdighetene som er nødvendige for å delta aktivt i den ordinære opplæringen med størst mulig grad av mestring og selvstendighet.

God intensiv opplæring forutsetter tydelig støtte, trygghet, motivasjon og en strukturert organisering av læringsarbeidet. Læreren må følge elevens utvikling tett, tilpasse støtten underveis og legge til rette for hyppige mestringsopplevelser.

10.4 Tiltakskjedemodellen

Tiltakskjedemodellen beskriver hvordan Sarpsborg kommune arbeider for å sikre tidlig innsats og tilpasset opplæring i språk, lesing og skriving. Modellen synliggjør hvordan støtte til elevene organiseres gjennom ulike nivåer av oppfølging, fra ordinær opplæring til mer omfattende og individuelt tilpassede tiltak.

Målet er at elever skal få riktig støtte til riktig tid, og at tiltak skal settes inn tidlig og evalueres systematisk. Innsatsen på de ulike nivåene bygger på observasjon, vurdering og kartlegging av elevenes utvikling.

For alle

Alle elever skal møte en språk-, lese- og skriveopplæring som er:

- systematisk og forskningsbasert
- preget av høye forventninger og tilpasset støtte
- rik på språk, høytlesing, lesing og skriving
- kjennetegnet av lek og utforskende aktiviteter
- basert på løpende observasjon og vurdering

For noen

Noen elever vil i perioder ha behov for forsterket innsats for å utvikle språk-, lese- og skriveferdigheter.

Disse elevene skal få:

- intensiv opplæring

- ekstra oppfølging i mindre grupper ved behov
- målrettede tiltak rettet mot avgrensede ferdigheter
- hyppig oppfølging og evaluering av tiltakene

For få

Noen elever har vedvarende eller mer omfattende utfordringer og trenger individuelt tilpassede tiltak utover den ordinære opplæringen og den forsterkede innsatsen.³

Dette kan innebære:

- tverrfaglig samarbeid
- involvering av Fagsenter oppvekst
- særskilt språkopplæring ved behov
- individuell tilrettelegging

For svært få

Et lite antall elever har behov for omfattende, langvarig og samordnet oppfølging fra flere tjenester.

Dette kan innebære:

- omfattende tverrfaglig samarbeid
- koordinert innsats mellom skole og andre hjelpeinstanser
- individuelt tilrettelagte opplæringsløp
- langvarige og sammensatte tiltak knyttet til elevens behov

Tiltak på alle nivåer skal bygge på systematisk observasjon, vurdering og kartlegging, og ha som mål å støtte elevenes videre utvikling i språk, lesing og skriving.

11. Foreldresamarbeid

Et godt samarbeid mellom skole og hjem er en viktig forutsetning for elevenes læring og utvikling. Forskning viser at foreldrenes engasjement i barnas læring har betydning for både språk-, lese- og skriveutvikling, særlig i de tidlige skoleårene. Samarbeidet mellom skole og hjem må derfor forstås som en integrert del av begynneropplæringen.

Foreldre har en sentral rolle i utviklingen av barnas språk. Gjennom samtaler, lesestunder, felles opplevelser og bruk av språk i hverdagen utvikler barn ordforråd, begrepsforståelse og evne til å uttrykke tanker og erfaringer. Denne utviklingen danner et viktig grunnlag for arbeidet med lesing og skriving i skolen, slik det er beskrevet i de foregående kapitlene.

Det er viktig at skolen etablerer et samarbeid som bidrar til å skape felles forståelse for hvordan elevenes ferdigheter utvikles. Foreldre trenger innsikt i hva som kjennetegner språk-, lese- og skriveutvikling, og hvordan de kan støtte denne utviklingen på en måte som er

³ Jf. [opplæringslova § 11-6](#) - Lovdata

forenlig med skolens praksis. Dette gjelder både støtte til lesing, samtale om tekst og muligheter for å bruke skriftspråket i meningsfulle sammenhenger.

Skolen skal legge til rette for at foreldre får kunnskap om betydningen av lesing og tilgang til litteratur hjemme. Skolebiblioteket kan bidra ved å gi elevene mulighet til å låne bøker med hjem og ved å støtte foresatte i å finne litteratur som passer barnets alder, interesser og språklige nivå.

For flerspråklige elever er samarbeidet mellom skole og hjem særlig viktig. Utvikling av førstespråket har positiv betydning for utviklingen av andrespråket, og at språkene gjensidig støtter hverandre. Det er derfor viktig at skolen anerkjenner og verdsetter elevenes samlede språklige ressurser, og legger til rette for at disse kan brukes aktivt i læringsarbeidet.

Samarbeidet mellom skole og hjem kan sees i sammenheng med kvaliteten på relasjoner og samspill rundt eleven. Emosjonell støtte kommer til uttrykk gjennom tillit og gjensidig respekt mellom skole og hjem, mens god organisering innebærer tydelig kommunikasjon og forutsigbare strukturer for samarbeid. Læringsstøtte kan også utvides til å omfatte foreldre, ved at skolen bidrar med kunnskap som gjør foresatte bedre i stand til å støtte barnas læring. Foresatte kan også bidra med vesentlig kunnskap om sine barn, noe som kan ruste skolen til bedre å møte elevenes behov i opplæringen.

Foreldresamarbeidet skal være en prosess der skole og hjem sammen bidrar til å støtte elevenes utvikling over tid. Dette forutsetter en bevisst og systematisk tilnærming, der samarbeidet er tett koblet til skolens arbeid med språk, lesing og skriving, og der målet er å skape best mulige forutsetninger for elevenes læring.

DEL 2: OPPLÆRINGENS MÅL OG INNHOLD

Del 2 konkretiserer prinsippene i planen gjennom mål for elevens utvikling, forventninger til lærerens praksis og eksempler på undervisning og lek. Innholdet skal bidra til en felles forståelse av hva som kjennetegner god begynneropplæring i Sarpsborg kommune. Tabellenes ulike elementer må ses i sammenheng og tilpasses elevenes behov, forutsetninger og utvikling.

Vår felles pedagogiske retning

Opplæringen i språk, lesing og skriving skal være systematisk, eksplisitt, meningsfull og lekpreget. Elevene skal utvikle språk, lesing og skriving parallelt.

En balansert språk-, lese- og skriveopplæring innebærer at arbeid med mening og forståelse kombineres med systematisk arbeid med skriftspråkets struktur. Elevene skal få utforske språket gjennom meningsfulle aktiviteter og egen skriving, samtidig som de får eksplisitt undervisning i hvordan skriftspråket fungerer.

Elevene skal møte et rikt språkmiljø gjennom samtaler, høytlesing, lek og arbeid med meningsfulle tekster. De skal også få systematisk undervisning i språkløyer, bokstaver, avkoding, leseflyt, leseforståelse, staving og håndskrift.

Skriving skal starte fra første skoledag og foregå parallelt med leseopplæringen.

Oppdagende skriving skal kombineres med systematisk undervisning i bokstavforming, lyd–bokstav-forbindelser, staving og tekstsampling.

Opplæringen skal tilpasses elevenes ulike forutsetninger og utvikling. Observasjon, vurdering og kartlegging skal brukes til å tilpasse undervisningen og sette inn tidlig og målrettet støtte ved behov.

Disse prinsippene bygger på det faglige grunnlaget som er beskrevet i del 1.

Språkforståelse og ordforråd

Føringer

- Arbeid med språk og begreper skal være en integrert del av undervisningen i alle fag.
- Høytlesing og samtaler om tekst skal være en viktig del av opplæringen.
- Elevene skal få bruke nye ord og begreper aktivt i samtaler, lesing og skriving.
- Lek, utforskende aktiviteter og muntlig samhandling skal brukes som arenaer for språk- og begrepsutvikling.

Trinn	Eleven skal kunne	Læreren skal	Eksempler på undervisning og lek
1. trinn	Språk og begreper • bruke et enkelt og funksjonelt hverdagsspråk	• arbeide systematisk med grunnleggende begreper i daglige situasjoner • bruke Nyborgs begrepsmodell	• sortere ord i kategorier • tankekart med bilder og ord

	• forstå og bruke sentrale ord og begreper i undervisningen • sortere og gruppere ord i enkle kategorier (f.eks. dyr, klær og mat) • bruke et situasjonsuavhengig språk om kjente tema som familie, årstider og hverdagsrutiner • lage tankekart med tegninger og ord for å strukturere tanker og lære begreper • bygge videre på elevenes språklige erfaringer og ressurser	i arbeidet med sentrale begreper • bruke høytlesing, samtaler og utforskende aktiviteter for å utvikle ordforråd og begrepsforståelse • bruke bilder, konkrete og visuell støtte i undervisningen • modellere språk ved å sette ord på handlinger, begreper og erfaringer • støtte elevene i å sammenligne og knytte nye begreper til tidligere språk- og kunnskaps erfaringer	• begrepsspill • bildesamtaler • konkrete knyttet til fagtema
	Muntlig kommunikasjon • delta i enkle samtaler i klassen og i mindre grupper • uttrykke tanker og følelser med ord • samtale om aldersadekvate tekster og bilder • lytte, ta ordet etter tur og begrunne egne meninger • samtale om hvordan ord vi bruker kan påvirke andre	• støtte elevene i å delta aktivt i samtaler • legge til rette for aktiviteter der elevene forteller, forklarer og beskriver • bruke hverdagssituasjoner aktivt til språkstimulering • observere elevenes språkbruk og tilpasse støtte ved behov	• samlingsstund • fortellerstol • «vis og fortell» • rollelek • restaurantlek • butikklek
2. trinn	Språk og begreper • bruke et mer variert hverdagsspråk i ulike situasjoner • forstå og bruke flere fagbegreper i ulike skolefag • organisere og forklare ord i kategorier og underkategorier • bruke situasjonsuavhengig språk om kjente og delvis ukjente tema • bruke tankekart for å organisere og forklare kunnskap	• videreføre systematisk begrepsarbeid i alle fag • bruke Nyborgs begrepsmodell til kategorisering, sammenligning og begrepsutvikling • støtte elevene i å forklare, beskrive og begrunne med økende presisjon • lære elevene å bruke tankekart som støtte for læring og kommunikasjon	• begrepskart • tankekart • sorteringsaktiviteter • sammenligningsoppgaver • faglige samtaler
	Muntlig kommunikasjon og refleksjon • delta aktivt i faglige og sosiale samtaler • bidra med egne meninger og	• legge til rette for faglige samtaler og diskusjoner • bruke høytlesing og tekstsamtaler for å utvikle refleksjon og språkforståelse • støtte elevene i å forklare,	• rollespill • dramatisering • elevpresentasjoner • litteratursamtaler • samtaler etter høytlesing

begrunnelser • sette ord på tanker, følelser og erfaringer med økt presisjon • samtale om innhold, budskap og enkle språklige virkemidler i tekster og bilder • reflektere over hvordan språk kan påvirke andre og ulike situasjoner	begrunne og presentere • følge elevenes språkutvikling og tilpasse undervisningen ved behov • gi elevene rike muligheter til å bruke og utvikle språk gjennom samtale og samarbeid	• rammelek med språklige mål
---	--	------------------------------

Bokstaver, språklyder og tidlig lesing

Føringer

- Alle bokstavene skal introduseres i løpet av første skolehalvår.
- Bokstavinnlæringen bør starte med høyfrekvente bokstaver med lyder som kan trekkes ut (a, e, s, l, o, r, n, i, v og m).
- Deretter introduseres øvrige vokaler og konsonanter med gradvis økende kompleksitet.
- Bokstavene x, q, w og z introduseres mot slutten av bokstavinnlæringen.
- Arbeidet med språklyder, bokstaver, lesing og skriving skal ses i sammenheng.
- Høytlesing og tekstsamtaler skal være en del av undervisningen på begge trinn.

Trinn	Eleven skal kunne	Læreren skal	Eksempler på undervisning og lek
1. trinn	Språklig bevissthet • leke med rim og regler • forklare hva et ord, en stavelse og en setning er • klappe stavelser • lytte ut lyder først, inni og sist i ord • identifisere, analysere og manipulere språklyder i ord • trekke sammen lyder til ord	• gjennomføre daglige språkleker med rim, stavelser, språklyder og lydmanipulering • knytte arbeidet med språklyder til bokstavinnlæringen • modellere analyse, syntese og manipulering av språklyder • bruke rim, regler, sanger, eventyr og språklek i undervisningen • observere utviklingen og tilpasse støtte ved behov	• rimelek og rimestafett • «Si sol uten /s/» • «Hvilket ord blir /s/-/o/-/l/?» • «Bytt /s/ med /m/ i sol» • lyd jakt ute og inne
	Bokstavkunnskap og avkodning • forstå sammenhengen mellom språklyd og bokstav • knytte navn og riktig språklyd til alle bokstaver (store og små) • skille mellom vokaler og	• gjennomføre systematisk bokstavinnlæring i tråd med lokale føringer • undervise eksplisitt i bokstav, språklyd og bokstavform • arbeide med kontrastering av nærliggende språklyder (f.eks. /p/ og /b/) • bruke artikulasjonsstøtte ved	• bokstavjakt • bokstavmemory • lydlotto • bruk av speil • bokstavforming med plastelina, pinner eller kritt • bokstavfiske

	konsonanter • identifisere og isolere lyder i enkle ord • lese enkle lydrette to- og trelydsord ved sammenlyding • lese enkelte høyfrekvente ord som helord	behov • modellere lyding og sammenlyding • gi daglig trening i lesing av lydrette ord og høyfrekvente ord • kombinere lesing og skriving i opplæringen • bruke lekbaserte aktiviteter som støtter bokstav- og lydinnlæring • bruke bilder, konkrete, visuell støtte og digitale verktøy for å støtte læringen • gjennomføre aktiviteter der elevene finner, gjenkjenner og bruker bokstaver i ord og tekst • være oppmerksom på språklyder som kan være nye eller utfordrende for elever med norsk som andrespråk	• utforskende skriving • STL+
	Begynnende leseforståelse • svare på enkle spørsmål om innhold i tekster som er lest høyt eller lest selv	• lese høyt daglig • samtale om ord, bilder, handling og innhold i tekst • modellere hvordan lesere kan forstå og reflektere over tekst	• tenkestopp under høytlesing • bildeboksamtaler • gjenfortelling • dramatisering av tekst
2. trinn	Videre arbeid med språklyder og ordstruktur • analysere og manipulere språklyder mer selvstendig og i mer komplekse ord • bruke kunnskap om språklyder aktivt i lesing og skriving • forklare hva sammensatte ord er og dele dem opp i mindre deler • finne grunnstammen i enkle ord • oppdage og samtale om mønstre i ord	• videreføre arbeidet med språklyder og ordstruktur • arbeide med sammensatte ord og begynnende morfologisk bevissthet • knytte arbeidet med språklyder og ordstruktur til lesing og skriving • bruke språklek og utforskende aktiviteter som støtte for læring • observere utviklingen og gi målrettet støtte ved behov	• fonembyttespill • lage sammensatte ord • ordspill • språklek og rollespill • sortere ord etter lik begynnelse eller slutt • utforske ordfamilier
	Flytende og sikker ordlesing • lese ord med økende kompleksitet • lese og skrive ord med økende ortografisk sikkerhet • gjenkjenne og lese	• videreutvikle sikre bokstav-lyd-koblinger • arbeide systematisk med avkodingsstrategier • styrke leseflyt gjennom veiledet og repetert lesing • bruke skriving som støtte for leseutviklingen	• repetert lesing • korlesing • leseater • ordspill • veiledet lesing

	høyfrekvente ikke-lydrette ord • bruke ulike avkodingsstrategier (fonologisk lesing, stavelseslesing og helordslesing) • lese enkle setninger med flyt og forståelse • lese korte tekster med økende flyt	• bruke digitale verktøy når det støtter leseutviklingen	
	Leseforståelse • lese korte tekster med flyt og forståelse • samtale om innhold og budskap i tekst • trekke enkle slutninger • knytte innhold i tekst til egne erfaringer • aktivere og bygge opp bakgrunnskunnskap før lesing av tekster	• arbeide systematisk med leseforståelse gjennom høytlesing, egenlesing og tekstsamtaler • støtte elevene i å tolke, reflektere over og samtale om tekst • støtte utviklingen av leseforståelse gjennom samtale om tekst • bruke observasjon, elevsamtaler og kartlegging som grunnlag for videre opplæring • gi ekstra støtte til elever som trenger det, og utfordringer til elever som er klare for det	• tenk-par-del • samtalekort • gjenfortelling • dramatisering • illustrere tekstinnhold

Skriving

Føringer

- Skriveopplæringen skal starte fra første skoledag.
- Skrivning skal kobles tett til leseopplæringen.
- Oppdagende skrivning skal være en del av opplæringen.
- Elevene skal skrive både for hånd og digitalt.
- Elevene skal skrive for ulike formål og mottakere.
- Skrivning skal brukes i meningsfulle og autentiske situasjoner.

Trinn	Eleven skal kunne	Læreren skal	Eksempler på undervisning og lek
1. trinn	Tidlig skrivning og bokstavforming • skrive store og små bokstaver med tydelig bokstavforming og riktig	• modellere sammenhengen mellom lyd og bokstav • arbeide systematisk med bokstavforming og blyantgrep • gi støtte til å lytte ut lyder og skrive ord	• bokstavforming i sand, plastelina eller på tavle • skrive eget navn • skrive ord til bilder

	blyantgrep • vise at bokstaver kan settes sammen til ord med mening • skrive enkle lydrette ord ved å koble språklyder og bokstaver • skrive sitt eget navn og flere kjente høyfrekvente ord	• bruke konkretiseringsmateriell som støtte for bokstavinnlæring • gi tilbakemeldinger på bokstavforming og lyd–bokstavkobling	• bokstavkort og alfabetklosser
	Oppdagende skriving og tekstskaping • skrive enkle ord og korte setninger som kan leses av andre • skrive enkle tekster knyttet til egne erfaringer, opplevelser og interesser • delta i felles skriving ved å bidra med ord og setninger • skrive med støtte fra lyd, bilder, ordkort eller modellerte eksempler • bruke tegning og skrift sammen for å uttrykke budskap	• legge til rette for oppdagende skriving og utforskning av skriftspråket • gjennomføre felles skriving og veiledet skriving • støtte overgangen fra tegning til tekst • bruke elevtekster som grunnlag for veiledning og videre undervisning • observere elevenes utvikling og tilpasse støtte ved behov	• felles tekst etter tur eller ekskursjon • tegne og skrive til bilde • klassens bok • skrive om egne opplevelser
	Skriving i meningsfulle sammenhenger • skrive enkle tekster med et formål, for eksempel lister, beskjeder, invitasjoner eller små meldinger • bruke bokstaver og skriving i lek, hverdag og felles aktiviteter • bruke tastatur til å skrive enkle ord og korte tekster med lydstøtte	• legge til rette for autentiske skrivesituasjoner med mottaker og formål • legge til rette for skriving i lekbaserte situasjoner • bruke digitale skriveverktøy og lydstøtte som støtte for skrivingen • ta utgangspunkt i elevenes erfaringer, interesser og språklige ressurser når skriveoppgaver planlegges	• handlelister i butikklek • menyer i restaurantlek • billetter, invitasjoner og brev • postkontor • STL+ og Skoleskrift
2. trinn	Videre skriveutvikling • bruke bokstavene mer automatisert i skriving • skrive ord med økende ortografisk sikkerhet • skrive setninger med mening og sammenheng • skrive enkle sammenhengende tekster	• videreutvikle elevenes bokstavforming, håndskrift og staving • støtte utviklingen av sikre skriveferdigheter gjennom regelmessig skriving • gi tilbakemeldinger som støtter videre skriveutvikling	• daglige skriveøker • ord- og setningsbygging • skrive ut fra bilder eller opplevelser

Tekstskaping og tekststruktur • skrive egne enkle sammenhengende tekster etter mønster fra fellesskriving og modelltekster • bruke modelltekster som støtte • begynne å bruke enkel tekststruktur (start, midt del og slutt) • uttrykke egne tanker, erfaringer og meninger gjennom tekst	• modellere hvordan tekster bygges opp • bruke modelltekster aktivt • gjennomføre fellesskriving og veiledet skriving • støtte elevene i å planlegge, skrive og forbedre egne tekster	• fortellinger med start, midt del og slutt • faktatekster etter tema-arbeid • skrive ut fra modelltekst • klassens avis
Skriving som læring og kommunikasjon • lage tankekart med tegning og tekst for å organisere informasjon • skrive for ulike formål og mottakere • ta i bruk digitale verktøy i skrivearbeidet	• lære elevene å bruke tankekart som planleggingsverktøy • legge til rette for skriving for ulike mottakere og formål • bruke digitale skriveverktøy som støtte for tekstproduksjon • legge til rette for enkel revisjon og forbedring av egne tekster	• tankekart før skriving • brev og meldinger • presentasjoner • publisering av elevtekster • STL+, Lingdys og andre skriveverktøy

Ressurser og videre lesing

Språk og begreper

- [Begrepslæring - Statped](#)
- [Pedagogikken - Nyborg Pedagogikk](#)
- [Hvordan planlegge for høytlesing? - Lesesenteret](#)

Lekbasert læring

- [Hvordan integrere lek i begynneropplæringa - Universitetet i Stavanger](#)
- [Stasjonsundervisning | Språkløyper](#)

FARGE RØDE FARGER BLÅ FARGER GULE FARGER MM	FORM LINJEFORMER (rettlinje, bue, vinkel) FLATEFORMER (rund/måbønde/rikserte form...) ROMFORMER (prisme, sylinder, pyramide, kule...)	STILLING VANNRETT STILLING LODDRETT STILLING SKRÅ STILLING STÅENDE, SITTEENDE...	PLASS PLASS PÅ/UNDER HØYRE/VENSTRE FORAN/BAK PLASS I REKKEFØLGE MM	STØRRELSE LITEN/STOR STØRRELSE, HØYDE, LENGDE, BREDDER, TYKKELSE, DYBDE MM
RETNING OPPOVER/NEDOVER MOT HØYRE/VENSTRE NORD/SYD/ØST/VEST TIL/FRA MM	ANTALL ANTALLET 1 (en) ANTALLET 2 ANTALLET 10 (ti) OSV STORT/LITE ANTALL	LYD SPRÅKLYD NATURLYD MUSIKKLYD STERK/SVAK/DYPT/HØY	MØNSTER STRIPET/RUTET/PRIKK ET MØNSTER TALLMØNSTER HANDLINGSMØNSTER	FUNKSJON BRUKES TIL...
TID ÅRSTIDER ÅR/MÅNED/UKE/DØGN TIME/MIN/SEKUND DAG/NATT, ALDER	STOFFART LAGET AV STOFFET METALL, PORSELEN, PLAST, TRE, ULL, STEIN, GLASS...	STOFFEGENSKAP BLØTT/HARDT/ KNUSELIG/FUKTIG/ BØYELIG/FLYTENDE OSV	OVERFLATE GLATT/RU OVERFLATE MATT/BLANK PUSSET/UBEHANDLA/ MALT/LAKKA	TEMPERATUR HØY/LAV TEMPERATUR I FHT ISKALD, KJØLLIG, LUN LUNKEN OSV
VEKT STOR/LITEN VEKT I FORHOLD TIL	KRAFT TYNDEKRAFT ELEKTROMAGNETISK KRAFT LUFTTRYKK	FART STOR/LITEN FART I FORHOLD TIL	LUKT GOD/VOND MATLUKT NATURLUKT	SMAK GOD/VOND SUR/SØT/SALT/ BITTER SMAK ETTERSMAK, BISMAK
VERDI STOR/LITEN VERDI PENGEVERDI AFFEKSJONSVERDI RETT/GALT	KJØNN HANNKJØNN HUNNKJØNN INTETKJØNN	FORANDRING FORANDRING I FARGE/FORM/ANTALL TEMPERATUR/LYD/ FART OSV	SYMBOL FARGESYMBOL FORMSYMBOL TALL SYMBOL BOKSTAVSYMBOL	HELT LIK/DELVIS LIK HELE/DELER DEL AV HELE

ILLUSTRASJON AV DE VIKTIGSTE GRUNNLEGGENDE
BEGREPSSYSTEMENE, IFØLGE MAGNE NYBORG.

Flerspråklighet

- [Prinsipper for god andrespråksopplæring – NAFO](#)
- [morsmål.no – Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring](#)
- [Film: Flerspråklige barn – del 4: Språkets mange lag | Språkløyper](#)
- [Språkaktiviteter som styrker flerspråklige barns språkutvikling | Språkløyper](#)
- [Lenke til det flerspråklige biblioteket](#)
- [Det flerspråklige klasserom | Språkløyper](#)
- [Nyankomne minoritetsspråklige elever \(barnetrinn\) | Språkløyper](#)
- [Å være flerspråklig - Skrivesenteret](#)

Språklig bevissthet

Språklek

- [Språkleker | Cappelen Damm](#)

Sanger, regler og eventyr

- [Sanger, regler, eventyr og bevegelsesleker - Statped](#)

Arbeid med språklyder

- [Aktiviteter med bokstaver og språklyder - Statped](#)

Lekbasert læring

- [Hvordan integrere lek i begynneropplæringa | Lesesenteret i Bedre skole](#)

Bokstavkunnskap og avkoding

Bokstavinnlæring

- [Aktiviteter med bokstaver og språklyder - Statped](#)
- Alfabetplansjer med store og små bokstaver

Avkoding

- [Lesing i begynneropplæringen | Språkløyper](#)
- [Balansert leseundervisning | Språkløyper](#)
- [Spesialpedagogisk leseopplæring - Statped](#)

Skriving som støtte til lesing

- [Skriving i begynneropplæringa – La elevene skrive fra skolestart | Skrivesenteret](#)
- [Skrive seg til lesing med lyd støtte | Språkløyper](#)
- STL+ Skoleskrift
- Lingdys Skole

Leseforståelse og leseglede

Lesemotivasjon

- [Les for meg – styrk barns motivasjon for lesing | Universitetet i Stavanger](#)

Litteratur

- [Microsoft Word - bokliste 1. og 2. trinn, til å lese selv.docx](#)

Tidlig innsats

- [Introduksjon: Tidlig innsats | Språkløyper](#)

Bokstavlæring og skriveutvikling

- [Meningsfull bokstavlæring - Skrivesenteret](#)
- [Veileder i skriveutvikling - Statped](#)
- [Silhouette Words](#)

Oppdagende og meningsfull skrivning

- [Utforskende skrivning og lek med språk | Språkløyper](#)
- [Lykkes med meningsfull skrivning i første klasse | Universitetet i Stavanger](#)
- [Skriving i begynneropplæringa - Skrivning med lyd støtte](#)

Tekstutvikling

- [Setningsstartere, bindeord og ordbanker - Skrivesenteret](#)

Digitale verktøy

- STL+ Skoleskrift
- Lingdys Skole

Bilder

Forsidebilde: Laget av ChatGPT

Villkatten side 8: [Villkatten Classic 300 | ARK.no](https://www.ark.no)

Bukkene Bruse begynner på skolen side 8:

<https://www.ark.no/produkt/boker/barneboker/bukkene-bruse-begynner-pa-skolen-9788202527778>

Geitekillingen som kunne telle til ti side 8:

<https://www.ark.no/produkt/boker/barneboker/geitekillingen-som-kunne-telle-til-ti-9788205480780>

Referanser

- Akkerman, S. F., & Bakker, A. (2011). Boundary Crossing and Boundary Objects. *Review of Educational Research*, ss. 132-169. doi:<https://doi.org/10.3102/0034654311404435>
- Duke, N. K., Ward, A. E., & Pearson, P. (2021). The Science of Reading Comprehension Instruction. *The Reading Teacher*, 74(6). doi:<https://doi.org/10.1002/trtr.1993>
- Ehri, L. C. (2014). Orthographic Mapping in the Acquisition of Sight Word Reading, Spelling Memory, and Vocabulary Learning. *Scientific Studies of Reading*, 18(1), ss. 5-21. doi:<https://doi.org/10.1080/10888438.2013.819356>
- Fitzgerald, J., & Shanahan, T. (2000). Reading and Writing Relationships and their Development. *Educational Psychologist*, 35(1), ss. 39-50. doi:https://doi.org/10.1207/S15326985EP3501_5
- Godøy, O., & Monsrud, M. (2011). *Spesialpedagogisk leseopplæring - en veileder*. Oslo: Statped.
- Gough, P. B., & Tunmer, W. E. (1986). Decoding, Reading, and Reading Disability. *Remedial and Special Education*, 7(1). doi:<https://doi.org/10.1177/074193258600700104>
- Grøver, V., & Bråthen, I. (Red.). (2021). *Leseforståelse i skolen: Utfordringer og muligheter*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Guthrie, J., & Wigfield, A. (2000). Engagement and motivation in reading. I M. Kamil, P. Mosenthal, P. Pearson, & R. Barr (Red.), *Handbook of reading research* (3. utg., ss. 403-422). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Heller, M. C., Monsrud, M.-B., Karlsen, J., Klem, M., & Hjetland, H. N. (2026, Mai 14). «Hva betyr sortere?» – systematisk arbeid med ordforråd hos flerspråklige barnehagebarn. Hentet fra <https://www.utdanningsnytt.no/flerspraklig-ordforrad-spesialpedagogikk/hva-betyr-sortere-systematisk-arbeid-med-ordforrad-hos-flerspraklige-barnehagebarn/485698>
- Kim, Y.-S., & Schatschneider, C. (2017). Expanding the developmental models of writing: A direct and indirect effects model of developmental writing (DIEW). *Journal of Educational Psychology*, 109(1), ss. 35-50. doi:<https://doi.org/10.1037/edu0000129>
- Korsgaard, K., Vitger, M., & Hannibal, S. (2011). *Oppdagende skriving - en vei inn i lesingen*. Cappelen Damm.

- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Udir. Hentet fra <https://www.udir.no/contentassets/7c4387bb50314f33b828789ed767329e/rammeplan-for-barnehagen—bokmal-pdf.pdf>
- Melby-Lervåg, M., Lyster, S.-A. H., & Hulme, C. (2012). Phonological skills and their role in learning to read: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*. doi:<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0026744>
- Nyland, B.-I. E., & Turøy, P. C. (2024). Finmotorikkperm for ergoterapeutisk arbeid med barn i kommunale tjenester. *Ergoterapeuten*(6), ss. 20-24.
- Parker, R., Thomsen, B. S., & Berry, A. (2022). Learning Through Play at School – A Framework for Policy and Practice. *Frontiers in Education*, 7. doi:<https://doi.org/10.3389/educ.2022.751801>
- Pianta, R., Hamre, B., & Allen, J. (2012). Teacher-student relationships and engagement: Conceptualizing, measuring, and improving the capacity of classroom interactions. I S. Christenson, A. Reschly, & C. Wylie (Red.), *Handbook of research on student engagement* (ss. 3-386). Springer Science + Business Media. doi:https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/978-1-4614-2018-7_17
- Snow, C., & O'Connor, C. (2016). Close Reading and Far-Reaching Classroom Discussion: Fostering a Vital Connection. *Journal of Education*, 196(1). doi:<https://doi.org/10.1177/002205741619600102>
- Størksen, I., ten Braak, D., Breive, S., Lenes, R., Lunde, S., Carlsen, M., . . . Rege, M. (2024). *Lekbasert læring - ressursbok for barnehage, skole og SFO*. Cappelen Damm Akademisk.
- Sunde, K., Furnes, B., & Lundetræ, K. (2020). Does Introducing the Letters Faster Boost the Development of Children's Letter Knowledge, Word Reading and Spelling in the First Year of School? *Scientific Studies of Reading*, 24(2), ss. 141-158. doi:<https://doi.org/10.1080/10888438.2019.1615491>
- Sæverud, O., Forseth, B. U., Ottem, E., & Fanny Platou. (2011). *Begrepslæring - en strukturert undervisningsmodell: En veileder om strukturert begrepslæring for barn og unge med språkvansker*. Oslo: Statped.

